

СТУДІЙСЬКЕ МОНАШЕСТВО

Матеріали конференцій

СТУДІЙСЬКЕ МОНАШЕСТВО

М а т е р і а л и к о н ф е р е н ц і ї

СВЯТОУСПЕНСЬКА УНІВСЬКА ЛАВРА

Конференція “Студійське монашество”

28 грудня 2006 р. Б.

Конференція “Монаша спільнота”

27 грудня 2007 р. Б.

УДК 271.5-789

ББК 86.377-6

С 88

Художнє оформлення
Романа Скиби

С 88 Студійське монашество: Матеріяли конференцій. – Львів: Свічадо,
2008. – 128 с.
ISBN 978-966-395-234-5

УДК 271.5-789
ББК 86.377-6

**СВЯТОУСПЕНСЬКА
УНІВЕРСИТЕТ
ЛАВРА**

**Конференція: “Студійське монашество”
28 грудня 2006 р. Б.**

єрм. Теодор

ВІДНОВЛЕННЯ СТУДІЙСЬКОГО ЧЕРНЕЦТВА СЛУГОЮ БОЖИМ МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ І БЛАЖ. СВІЦМУЧ. КЛИМЕНТІЄМ

Справа відновлення студійського чернецтва в Україні була для Митрополита Андрея настільки важливою, що він вважав її метою свого життя, свого пастирського служіння. Хіба лише один Господь знає скільки зусилля, турбот, переживань і праці він присвятив цій справі, бо ж разом зі своїм братом, блаженним Климентієм, долаючи різноманітні перешкоди¹⁵, невтомно працювали над такою серйозною і складною на той час справою – відновленням древніх чернечих традицій. Стараннями цих двох наших попередників були закладені основні фундаменти відродження наших монастирів для того, щоб майбутні покоління їх розвивали.

1. Основні причини віднови монастирів Студійського уставу

Можемо виділити такі основні причини відродження студійського чернецтва:

Боже Провидіння

На самому початку хочу наголосити, що справу відродження студійського чернецтва не можна назвати людською справою, задумом чи ідеєю одного, двох чи більше осіб. Вже від самих її

¹⁵ Див. наприклад, С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckyj*, Rome 1964, с. 272, 274.

початків вона була Божою справою, в якій сам Господь послужився людьми. Повстання новоутворених монастирів було наслідком натхнення Святого Духа, який порушив людські серця і уми до цієї справи. Ще в 1898-1899 роках спонтанно кілька побожних хлопців зібралися на фільварку Кристинопільського монастиря, щоб провадити життя в молитві, убожестві і чистоті. Три роки пізніше рівнож спонтанно зібралася друга група селян і ремісників в Олеську, щоб жити життям за Євангельськими радами. Сам факт такого явища вказує на те, що Святий Дух порушив серця тих людей, щоб гуртуватися в самостійні спільноти. Спочатку ще як професор богослов'я у Кристинополі, а потім як Митрополит, Шептицький просто заопікувався тими молодцями, надавши їм духовний провід¹⁶.

Потреби народу

В кінці XIX ст. в нашому народі почала серйозно відчуватися потреба в монастирях, до яких могли б вступити прості селяни. Адже до василіянських монастирів, які на той час були єдині, *“хлібороб рільник або зовсім не буває допущений, або наколи за-для особливих причин буде і прийнятим – то часто тратить покликання, бо не знаходить в монастири життя достроєного до свого стану; по монастирях плекається науку і ремесло – а звичайна праця ручна, іменно рільництво, виконується світськими робітниками, хоч найбільша часть нашого народу займається рільництвом, і виключно спосібна до праці того рода”*¹⁷, – писав наш Митрополит. Його заслуга була в тому, що він вчасно побачив в народі таку потребу реалізації Господніх покликань; він слушно зауважив, що *“іменно стан рільничий, в нашім народі найбільший, був в практиці позбавлений спромоги заповняти своїми синами і дочками монастирі, хоч якраз серед того стану зачинало*

¹⁶ Пор. К. Шептицький, *Митрополит Андерей і оновлення східньої чернечої традиції*, “Богословія” 4(1926)152; С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckuj*, с. 260-261, 267-268.

¹⁷ К. Шептицький, *Митрополит Андерей і оновлення східньої чернечої традиції*, с. 151.

будитися найбільше покликань”¹⁸. В молитві, довготривалих роздумах і пробах Митрополит дійшов висновку, що розвиткові Божої справи в душах українців може зарадити рідний і питомий тому народові тип чернецтва, а саме той, який ще зародився в часах Київської Русі.

Потреби Греко-Католицької Церкви

Кінець XIX і початок XX ст. у Вселенській Церкві був увінчаний переосмисленням значення і місця східних католицьких християн. Енцикліка Лева XIII “*Orientalium Dignitas Ecclesiarum*” (30 листопада 1894 р.) остаточно поставила крапку на теорії вищості латинського обряду. Східні християни, які перебували в єдності з Апостольським Престолом, щораз більше почали усвідомлювати собі своє місце і значення в Католицькій Церкві. На тому тлі й українці греко-католики в особі Митрополита Андрея заявили про себе як чисельна спільнота східних католиків Вселенської Церкви. Проте слід ствердити, що, на жаль, вже був утрачений питомий нам тип чернецтва. Отже, наша Церква відчувала велику потребу у відродженні свого чернецтва. Автор записок “*Як повстали студити*” правдоподібно на поч. XX ст. писав: “*Вже буде кільканайцять літ тому, як декотрі люди вже думали о тім, щоби первісний стан монахів, які були за часів Антонія, Макарія, Пахомія, Василя, назад до ладу привернути, а радше на нашій Русі запровадити*”¹⁹. Таким чином ідея відродження чернецтва вже віддавна існувала в греко-католицькому середовищі, “*однак годі було відразу тую гадку здійснити. Мусіла вона дозрівати в умах Божих людей, щоби чим пізнійше тим красшою показалася*”²⁰.

Задум наших відновителів полягав у тому, щоб відновити такий тип чернецтва, який був би не лише поверненням до древніх традицій минулого, але насамперед який відповідав

¹⁸ Там само.

¹⁹ А. А., *Як повстали Студити. Записки про початки Бр. Студитів у Волсвині від 22.11.1898 до 23.07.1899 р.*, “Лавра” 1(1998)35.

²⁰ Там само.

би культурі, ментальності, духовності, потребам нашого українського народу. Іншими словами, щоб це чернецтво було рідне і питоме для наших людей, таким, яким воно було в минулому. Без сумніву, що цим типом чернецтва була монаша традиція Печерського монастиря, від якого взяли свій початок тисячі інших монастирів. Відродження студійських монастирів свідчило про тісний зв'язок тодішньої Церкви з її славними початками часів Київської Русі, підтверджувало, що Греко-Католицька Церква має тисячолітню традицію, а не, як деякі вважали, утворилася внаслідок Берестейської унії. Відродження такого типу чернецтва впливало на самосвідомість Церкви і народу, говорячи сучасною мовою, окреслювало нашу тотожність. Поряд з цим Шептицькі бачили участь студійського чернецтва в житті нашої Церкви і народу там, де найбільше цього вимагав час. Наприклад, праця для українських поселенців у Боснії чи Канаді; навчання бідних гуцулів ремесла; заснування монастирів там, де їх не було; у воєнний і повоєнний період (Перша світова війна чи польсько-українська війна) вкрай конче утримання і виховання дітей-сиріт.

Потреби Вселенської Церкви

Враз з відкриттям християнського Сходу у Католицькій Церкві виникла потреба його пізнання. Тому починання Митрополита Андрея в справі відродження слов'янського чернецтва викликали жваве зацікавлення в католицькому світі. У травні 1923 р. в листі до Митрополита Андрея в справі студитів секретар Конгрегації для справ Східної Церкви кардинал Джованні Таччі висловив похвалу і вказав на основні принципи, які мають бути збережені у студійських монастирях: *“Так С[вята] Конг[регація] поширення віри для справ східного обряду, як і нова Конгр[егація] для справ Східної Церкви, дуже заінтересувала ся ініціативою Вашого Високопреосвященства двигнення і прикрашення Церкви українського народу монашеством чисто східного типу, яким є Лавра Студитів в Уневі; а тому, що Всевишній в очевидний спосіб благословить сі наміри Вашого Високопреосвященства, даючи покликання до досконалого життя многим, що вступають до сего монастиря, уважаю*

за відповідне звернути увагу Вашого Високопреосвященства на заховання деяких принципів, яких придержуватися є невідкличною і конечною річю для доброго успіху святого діла”²¹. Таким чином через благословення на це “святе діло” Апостольська Столиця не тільки виразила своє зацікавлення, але виразно включилася в нього, вказавши, за якими принципами воно повинно зростати. Про відроджені монастирі писала західна преса та згадувалося про них в богословській літературі²². Отже, справа, яку розпочав Шептицький, була на той час актуальна, бо саме підкреслювала вселенський вимір Католицької Церкви.

У відродженні східного типу монашества, як і в багатьох інших справах нашої Церкви, Митрополит Андрей завжди мав вселенське бачення. Він писав, що наші монастирі повинні бути готовими служити там і в такий спосіб, які вкаже Церква, щоби “монахи нашого братства у всім служили Христовій Обручницї, католицькій Церкві і були готові підняти ся всяких трудів, якими могли би послужити великій справі Христа після обставин часу і місця”²³. Ці слова він писав, виходячи з потреб Вселенської Церкви, в час праці над з’єднанням Церков, бо наші попередники, як відомо, брали в цьому завданні безпосередню участь. Бл. Климентій, звертаючись до своїх ченців у 1937 р., під враженням зустрічі з Римським Архидіаконом писав, “що св. Церква у великому і святому

²¹ Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), лист секретаря Конгрегації для справ Східної Церкви кардинала Таччі до митрополита Андрея Шептицького в справі монахів студитів, травень 1923, прот. 9921/23, копія, док. 9-10.

²² M. Antoine Martel, *En Galicie orientale: les moines studites*, “Revue des Jeunes”, mars 1925, с. 573-578; L. K., *Métropole de Halyc. Un essai de restauration monastique orientale: les Studites*, “Stoudion” 2(1925), n. 5, с. 136-147; Klim., *Zakon Studytów*, Oriens 2(1934), z. 2, s. 47-50; D. Atwater, *The Catholic Eastern Churches*, London 1935, с. 264-265.

²³ Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), Установи (Конституції). Вступне слово Їх Ексц. Митрополита, 1920, копія, док. 2-3.

ділі Унії рахує і чекає на нашу працю та що хоче в нас бачити здорову і сильну своєю святістю вітку Східного Монашества”²⁴.

Отже, тим, хто почув голос Божого Провидіння та побачив потреби Церкви і народу, був молодий єромонах Андрей Шептицький, бо “був він вже віддавна перейнятий тою гадкою, щоби засновати для простих людей Чин монахів – радився він з тим також не одного (...) Колиж тепер тим паче, що всі три єпископи наші дали му дозволення на таке і тим подібне діло”²⁵, а незмінною його підтримкою і практичним реалізатором тих шляхетних ідей став пізніше його рідний брат Казимир.

2. Практична реалізація відродження студійського чернецтва

2.1. Напрявні, якими керувалися наші відновителі:

– традиції візантійсько-слов’янського чернецтва

Як свідчать джерела *Загального Типікону* (1936 р.), одними з головних напрямних були традиції чернецтва часів Київської Русі, монастиря Студіон часів преп. Теодора Студита та традиції монашого життя на Україні від XIII по XVIII ст. (зокрема, такі джерела як *Чин о Святій обителі* (XVII ст.) та Синод ігуменів в Уневі у 1711 р.). Звертаючись до монахів Унівської Лаври у 1924 р., Митрополит Андрей вказує на джерела, з яких надалі потрібно користати для продовження праці над *Типіконом*. Це “ті закони і звичаї, які від віків обов’язували Монаший Чин після Студийського уставу і які суть заховувані в Студийських Лаврах і

²⁴ Ігумен Климентій, *До всіх чесних іноків і моїх найдорожчих отців і братів, що по студійському уставові живуть в Уневі та по інших наших домах*, Прилбичі, 2 серпня 1937 р., в: *Архимандрит Климентій (Шептицький). Тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського Уставу*, Випуск 6, с. 25.

²⁵ А. А., *Як постали Студити*, цит. тв., с. 36.

*Монастирях на Атоні, які були заховувані в Печерській Лаврі в Києві за часів св. Антонія і Теодозія Печерських*²⁶.

– **досвід православного чернецтва Росії і Афону**

Обидва наші відновителі цікавилися устроєм і дисципліною монастирів православного Сходу. *Наші звичаї* наказують “*любити Схід і те, що східне*” (ст. 5), а до того, що “*не супротивиться Євангелії, а є питоме східній аскезі; установам та звичаям, існуючим по монастирях на Сході, ми ніколи не повинні відноситися з легковаженням, насмішкою і критикою, а навпаки з сердечною любов’ю і пошаною, як до того, що своє, що рідне, та радо його придержуватися*” (ст. 6). Митрополит Андрей, перебуваючи в ув’язненні у монастирі в Суздалі у Росії, з великим інтересом і, наскільки дозволяли йому обставини, приглядався до життя та звичаїв російських монахів²⁷.

– **традиції венедиктинських монахів**

Митрополит високо оцінював досвід латинських монастирів, які зберегли древні монаші правила. Блаж. Климентій черпав монаший досвід у венедиктинському монастирі в Веурон (Німеччина). Вплив венедиктинських традицій помітний в *Наших звичаях* та *Загальному Типіконі*, зокрема в питаннях, що торкаються монашої культури поведінки та принципу федерації монастирів. Наші відновителі на початку 20-их років навіть сподівалися допомоги

²⁶ Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), звернення митрополита Андрея Шептицького до монахів студитів Унівської Лаври, 4 листопада 1924, прот. 4978/1924, копія, док. 2.

²⁷ Пор. А. Szeptyckyj, *La mission du monachisme dans la question de l'union des Eglises*, “Stoudion” 1(1923), n. 2, с. 35-36.

венедиктинців у вихованні ченців²⁸, проте заплановані проекти не були здійснені²⁹.

– тодішні потреби Церкви і народу

Не підлягає сумніву те, що Митрополит і бл. Климентій постійно керувалися цим принципом. Монастирі Студійського уставу відновлювалися не для того, щоб реалізовувати якісь ідеї, а з метою служіння Церкві і народу. *Наші звичаї* виразно повчають, що монахи повинні виховуватися в любові до рідного народу, виключаючи, звичайно, всякий вузький націоналізм (пор. ст. 11-18). Натомість *Загальний Типікон* приписує, що праця монаха в наших монастирях має “*служити потребам Церкви і вірних*” (ст. 1). У 1932 р. Конгрегація для Східної Церкви так висловилася про життя в наших обителях: “*Цей рід життя – з літургійною молитвою, ручною роботою, аскетичною лектурою творів Св. Отців, переложених на українську мову, помітю ближньому надається в предивний спосіб до характеру і вдачі українського народу і слов’ян взагалі*”³⁰.

2.2. Мета й основні завдання відроджених студійських монастирів

Окреслюючи головні риси монастирів Студійського уставу, їх мету і завдання, наші відновителі завжди наголошували, що найпершою “*нашою ціллю є бути добрим монахом*” (*Загальний*

²⁸ Пор. Архів Головної Управи ЧСВВ у Римі (без назви фонду і номера папки), *Fr. Clément supérieur des moines Studites rend compte à S. Exc. Le Visiteur Apostolique p. Jean Genocchi de l'état actuel de la famille monastique confié à ses soins*, Léopol, 19.03.1923, док. 7-8; К. Шептицький, *Митрополит Андрей і оновлення східньої чернечої традиції*, с. 163; С. Korolevskij, *La mission de l'Ordre Bénédictin dans l'apostolat gréco-slave*, “*Stoudion*” 1(1923-1924), п. 4, с. 97-122.

²⁹ Пор. С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckyj*, с. 272-274.

³⁰ Sacra Congregazione Orientale, *Statistica con cenni storici della gerarchia e dei fedeli di rito orientale*, Città del Vaticano 1932, с. 356; Див. також: Л. Глинка, *Огляди і оцінки*, “*Богословія*” 11(1933), кн. 2, с. 146.

Типікон, ст. 1), нашим завданням є бути “святими монахами” (*Наші звичаї*, ст. 38). Життя студійських монахів повинно базуватися на найміцнішому фундаменті віри – Євангелію: “Монаше жите має одно правило – Євангеліє Ісуса Христа і одну ціль – спасене душі. Щоби певнійше і совершеннійше сю ціль осягнути, кождий, хто хоче посвятитися монашому житю в нашім братстві нехай знає, що обов’язком його є через щоденне читанє і пильне розважанє **черпати з Євангелія монашого духа**, аби по-можности у всім якнайвірнійше наслідувати примір і ради Господа Нашого Ісуса Христа; най буде готовий жите своє покласти для спасеня братів. Відданий житю молитви і праці нехай шукає лишень Ісуса Христа і то розп’ятого”³¹. Адже монаше життя – це життя згідно євангельських рад в праці і молитві, передовсім спільній і літургійній, за зразками наших попередників – монахів Студіону, Афону і Київської Русі. Тому Митрополит і блаж. Климентій не вибирали наперед якихось окреслених завдань, щоби потім монахи їх виконували, радше узалежнювали майбутні завдання і цілі від того, які Господь пошле покликання до монастирів, та які завдання поставить Церква. Вже завданням настоятелів буде второпно це розпізнавати³². Проте, наші монастирі, розвиваючись в період до Другої світової війни, виробили певні завдання, над якими вони працювали.

– **плекання візантійсько-слов’янського типу чернецтва**, яке своїми коріннями сягає традицій монастиря Студіуса в Константинополі. Подивімся, що про це говорять *Наші звичаї*: “Нашим бажанням і старанням є відновити у нас традиції східного чернецтва” (ст. 32). “Ми повинні шукати, цінити і любити та запроваджувати у себе все те, що «передане нам Отцями»,

³¹ Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Установи (Конституції)*. Вступ Митрополита Андрея Шептицького, 8 листопада 1920, копія, док. 1.

³² Пор. Архів Головної Управи ЧСВВ у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Fr. Clément supérieur des moines Studites rend compte à S. Exc. Le Visitateur Apostolique p. Jean Genocchi*, док. 2-3.

що взяте зі старинних традицій східнього чернецтва, що забуте і втрачене у віках, але що надає нашій аскезі і зовнішньому виглядові наших монастирів знам'я старинного чернецтва, яке було в давніх століттях на Русі і на Сході, до зірвання єдності з Апостольським Престолом” (ст. 36). “Ми з любов'ю будемо досліджувати і вчитися всього того, що відноситься до стародавнього візантійсько-українського чернецтва (...)” (ст. 37). Приготовляючи *Загальний Типікон*, блаж. Климентій користувався вище згаданими принципами. Завдання, яке перед ним стояло, було наступне: на основі доступних на той час джерел надати нашому чернецтву саме візантійсько-слов'янський вигляд, щоб воно якнайповніше відображало потреби нашого народу та Церкви.

– служіння справі єдності Церкви

Це друге за важливістю завдання відродженого Шептицькими чернецтва. Часто Митрополит говорив, що в його житті є дві найголовніші цілі: справа єдності Церкви і відродження східного чернецтва, які остаточно є одним цілим, бо чернецтво Митрополит бачив насамперед у служінні єдності Церкви: “Тому ж, що в наших часах на Сході є дуже много овець, котрі не є з тої вівчарні, а яких треба привести, щоби був один пастир і одно стадо, всі праці будуть звернені до діла злуки нез'єдинених Восточних зі св. Римською Столицею. Нехай буде метою братів всіми своїми трудами унію сю підготовити або осягнути, не устаючи рівночасно горячо о се просити Бога в усіх молитвах, жертвах та наміренях”³³. Перебуваючи в Римі у 1921 р., Митрополит Андрей був запрошений виголосити доповідь в Східному Папському Інституті. Він вибрав таку тему доповіді: “*Місія чернецтва в справі єдності Церков*”. У своїй доповіді він розкриває основні погляди на участь монашества в праці над поєднанням Церков. Митрополит не згадує про українських монахів студитів, прав-

³³ Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Установи (Конституції)*. Вступ Митрополита Андрея Шептицького, 8 листопада 1920, копія, док. 3.

доподібно з огляду, на скромність. Проте висловлені ним думки були практично втілювані в життя на прикладі відродженого чернецтва³⁴.

– відродження і розвиток забутих, але питомих нашому чернецтву традицій, насамперед іконографічних і літургійних

Як зовнішній, так і внутрішній вигляд наших монастирів та церков, згідно з *Нашими звичаями* (ст. 37), повинен відповідати вимогам візантійсько-українського чернецтва. Прикладом реалізації цього служила, наприклад, успішна діяльність іконографічної школи у Львові, що була заснована завдяки старанням наших відновителів³⁵.

Ці основні і найголовніші завдання, які одночасно є нашими характерними рисами, не виключали, звичайно, **інших завдань, поставлених Церквою** (наприклад, харитативна – сиротинці; душпастирська – служіння для заробітчан у Боснії, Канаді). На мою думку, Митрополит поручав нашим монастирям лише ті завдання, які були кінцевими до виконання, а ніхто інший не міг їх виконати (наприклад, душпастирська праця на Лемківщині). Проте виразно підкреслювалося, що будь-яка праця монахів не може суперечити чи перешкоджати монашому життю і звичаям.

2.3. Головні ділянки праці Митрополита Андрея і бл. Климентія у віднові монашого життя

– організаційна – їх ціллю було **формування таких монаших спільнот, в яких би могли розвиватися монаші покликання**. Наші попередники безнастанно піклувалися про створення по наших монастирях таких умов життя, які б допомагали виховувати дозрілих монахів. Виховання монашого духа можливе лише в добре зорганізованих і здорових спільнотах, де панує взаємо-

³⁴ А. Szeptyckyj, *La mission du monachisme dans la question de l'union des Eglises*, "Stoudion" 1(1923), n. 1, с. 10-12, n. 2, с. 33-40.

³⁵ Див. В. Вуйцик, *Іконописна школа при монастирі Студітського уставу у Львові, її організація і діяльність*, "Лавра" 1(1998)51-56.

розуміння і підтримка. Тому бл. Климентій дуже часто боровся з викоріненням різноманітних проблем по наших монастирях, які руйнували спільнотне життя, наголошуючи, що “спільне монаше життя є можливе лиш там, де є взаємна згода та братня любов”³⁶. З цією метою він звертався до всієї студійської братії з посланнями³⁷, а в Уневі, за змогою, проводив щомісячні повчання для монахів, які навіть друкувалися в 30-их роках у місячнику монашої студитської родини *Ясна Путь*³⁸.

– **канонічна** – Митрополит і бл. Климентій намагалися оформити канонічний статус монастирів згідно з вимогами церковного права. Остаточний плід, іншими словами, бачення такого типу чернецтва, яке є рідне, питоме нашому народові й відповідає його потребам, виражається в нашому *Загальному Типіконі*. Цей документ – найцінніший доробок відновителів студійського чернецтва. Він є останньою крапкою в процесі розвитку уставу наших монастирів (*Типиконъ Студитской Лавры св. Антонія Пе-*

³⁶ Ігумен Климентій, *До всіх чесних іноків і моїх найдорожчих отців і братів, що по Студійському уставові живуть в Уневі та по інших наших домах*, Прилбичі, 2 серпня 1937 р., в: *Архимандрит Климентій (Шептицький)*, с. 27.

³⁷ ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, спр. 325, док. 2-14, *Послання о. Климентія, Ігумена Св. Успенської лаври в Уневі для монастирів на Поліссі*, 1934 р.; ЦДІАЛ, ф. 577, оп. 1, спр. 2, док. 1-6, *Послання до всіх чесних іноків і моїх найдорожчих отців і братів, що по Студійському Уставові живуть в Уневі та по інших наших домах*. (“Що належить до повного монастирського життя”), 1937 р.; *Слово про убожество й послух еромонаха Климентія Ігумена монастирів Студійського Уставу 1937-1938 рр.*, “Ясна путь” 3(1938), ч. 5-6, 7-8.; ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, спр. 325, док. 15-23, *Последнє слово*, 1940 р.; ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 5, спр. 325, док. 34-47, *Віра. Надія. Любов. Послання Ігумена Климентія*, 1945 р.; ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, док. 25-33, *Пересторога до всіх братів – іноків Студійського Уставу*, 1945 р.

³⁸ Наприклад, *Під Новий Рік. Конференція Ігумена Климентія*, записав бр. Т. Мир, “Ясна Путь” 2(1936)1-3.

черского въ Скниловѣ пѣд Львовомъ³⁹ – Установи (Конституції) чи іншими словами Устав Унівський.⁴⁰ – Загальний Типікон⁴¹).

³⁹ Вірогідно, написаний особисто Митрополитом Андреем у 1905 р.; одобрений і затверджений 30 жовтня (ст.ст.) 1906 р. на конференції галицького єпископату; вийшов друком разом з *Конституціями Студитськими і Покутами монастирськими* у 1906 р.

⁴⁰ Устав (Установи, Конституції) Унівського монастиря був укладений Митрополитом Андреем у співпраці з бл. Климентієм у 1919-1920 р., після прийняття його Загальною Радою Унівського монастиря він був потверджений Митрополитом Андреем декретом від 8 листопада 1920 р., прот. орд. 122/20. У 1921 р. він був представлений на затвердження до Конгрегації для Східної Церкви. У травні того ж року секретар Конгрегації кардинал Таччі у листі до нашого Митрополита виразив задоволення Апостольської Столиці з приводу віднови монастирів Студійського уставу та заохотив до продовження праці над Типіконом. Це був так званий “декрет-похвала”, який видався Апостольським Престолом на першому етапі потвердження монаших правил, яких повинно було бути три. – Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Установи (Конституції)*, 8 листопада 1920, копія, док. 1-79; Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *лист секретаря Конгрегації для справ Східної Церкви кардинала Таччі до Митрополита Андрея Шептицького в справі монахів Студитів*, травень 1923, прот. 9921/23, копія, док. 9-12, італ. текст див. С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckyj*, с. 416-417; Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *звернення митрополита Андрея Шептицького до монахів студитів Унівської Лаври*, 4 листопада 1924, прот. 4978/1924, копія, док. 1-8; Пор. К. Шептицький, *Митрополит Андерей і обновлення східної чернечої традиції*, с. 155; Sacra Congregazione Orientale, *Statistica con cenni storici*, с. 356-357; С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckyj*, с. 271-272.

⁴¹ Укладений бл. Климентієм Шептицьким за участю Митрополита Андрея. 3 травня 1937 р. одноголосно прийнятий Загальною Радою Святоуспенської лаври в Уневі. Лише кілька невеликих фрагментів було надруковано у *Ясній Путі* для ознайомлення з *Типіконом* всієї студитської братії. Оригінальний український текст був перекладений на французьку мову одним із приятелів о. Климентія – поляком, який, хоч добре знав українську мову, зате погано орієнтувався

в правилах синтаксису і конструкції речень французької мови. 20 травня 1937 р. бл. Климентій представив цей переклад *Загального Типікону* секретареві Конгрегації для Східної Церкви кардиналові Є. Тіссеранові на затвердження. Однак виявилося, що переклад Типікону був недосконалий. Тому виправлення та приготування остаточного варіанту було доручено о. Кирилу Королевському. Проте, він в той час був зайнятий різноманітними обов'язками і закінчив працю над *Типіконом* щойно у листопаді 1941 р., передавши його одразу до Конгрегації.

З приходом радянської влади були конфісковані всі монастирські архіви, серед яких зберігався оригінальний український текст. В 60-70-их роках виникли сумніви чи взагалі існував український текст. Тому навіть донедавна вважалося, що оригінальним був французький текст. Однак нещодавно у Центральному державному історичному архіві Львова було віднайдено оригінальний український текст нашого Загального Типікону. Коли Блаженніший патріарх Йосиф був звільнений з неволі і замешкав у Римі, то в дуже короткому часі приготував видання *Загального Типікону* у французькій мові, який вийшов друком у 1964 р. Йому також не вдалося ніде на Заході віднайти оригінальний український варіант. Однак ще у 1952 р. проф. А. Яковлів на Заході здійснив переклад Типікону на українську мову, який не був виданий. Цим перекладом користувалися монахи монастиря Студіон у Римі та Святоуспенського монастиря Вудстоку (Канада). Натомість, завдяки старанням патріарха Йосифа, до підпільних монахів в Україні потрапив *Типікон* у французькій мові. Наприкінці 70-их наші монахи самостійно здійснили переклад на українську мову, приготувавши кільканадцять примірників надрукованих на машинці. З огляду на події Другої світової війни та переслідування справа потвердження *Типікону* у Ватикані не розглядалася. До сьогодні нам не вдалося віднайти документу, який би свідчив, що Апостольський Престіл потвердив *Загальний Типікон* монастирів Студійського уставу. – *Typicon, Romae* 1964; Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Typique général*, 1937 р., франц. текст привезений о. Климентієм Шпентицьким до Риму; Архів монастиря Студіон у Римі (без назви фонду і номеру папки), *Typique général*, novembre 1941, франц. текст виправлений о. К. Королевським; пор. Ігумен Климентій, *До всіх чесних іноків і моїх найдорожчих отців і братів, що по студійському*

– **матеріальна** – полягала на тому, щоб монастирі були самодостатніми структурами, в яких монахи не тільки працюватимуть для свого утримання, але й зможуть ділитися з потребувачими. Обидва брати Шептицькі постійно дбали про розвиток матеріальної бази монастирів, виховуючи монахів до ощадності, господарності та якнайпродуктивнішої праці (*Загальний Типікон*, ст. 497, *Наші звичаї*, стт. 174-236).

3. Висновки

Вже минає сімнадцять років від того дня, коли наша Церква вийшла з підпілля, а наші монахи розпочали повернення до своїх монастирів та їх відродження. Протягом цього часу ми вирішували багато питань, пов'язаних зі складним процесом повернення наших колишніх монастирів, ремонту приміщень, налагодження відносин з державними структурами, питань економічного характеру і т.д. Проте, перед нами постають болючі виклики сьогодення, на які ми повинні давати відповідь. Наше чернецтво перебувало у важких переслідуваннях, коли відбувалася реформа монастирів після Вселенського Собору, однак тепер ми неминуче стикаємось з тими питаннями, про які говорили соборові отці. Наявність таких важливих документів Церкви, як *Декрет про відновлення монашого життя* чи *Кодекс Канонів Східних Церков*, не може залишити нас осторонь. Конгрегація для Східних Церков вже звертала нам увагу на те, щоб достосувати наш *Загальний Типікон* до сучасних канонічних вимог. Проте, не тільки на зовнішньому рівні, як обов'язок перед Церквою, але насамперед на внутрішньому ми відчуваємо потребу глибокого аналізу нашого нинішнього стану. **Як ми тепер виконуємо завдання, поставлені нашими відновителями? Яким шляхом далі йти, щоб сповнювати наше покликання як монастирів Студійського уставу? Які покликання в народі тепер посилає**

у ставові живуть в Уневі та по інших наших домах, Прилбичі, 2 серпня 1937 р., в: *Архимандрит Климентій (Шептицький)*, с. 25; С. Korolevskij, *Métropolitte André Szeptyckij*, с. 274-275.

Господнє Провидіння? В який спосіб розвивати ті покликання, якими Бог наповнив наші монастирі?

На мою думку т.зв. “достосування” наших монастирів до вимог сьогодення не є справою короткого часу. Воно вимагає від нас обережності, але, насамперед, вірності монашим традиціям Сходу, вірності ідеям і духові Митрополита Андрея, блаженних мучеників Климентія та Леоніда.

Я хочу запропонувати наступні напрямні цього процесу:

1. Глибоке вивчення і обговорення в монастирях на зібраннях братії питання мети відродження студійського чернецтва або задуму наших відновителів. Які завдання ставили перед студійським чернецтвом його відновителі? Вартувало б видати окремою книжкою все, що писали наші відновителі про чернецтво, щоб кожен монах міг щоденно їх читати і вивчати.
2. Бл. Климентій залишив нам два послання надзвичайно великої ваги. Це – *Посліднє слово* з червня 1940 р⁴². та *Пересторога до всіх братів-іноків Студійського уставу* з березня 1945 р⁴³. Завдяки предивному Божому Промислові бл. Климентій передбачив, що настануть часи нового відродження наших монастирів. Тому в цих двох посланнях він дає вказівки, як потрібно буде відроджувати наше чернецтво. Мені здається, що ми не тільки замало звернули уваги на ці послання, але й, може, в багатьох випадках їх знехтували. **Вважаю, що ще не пізно до них вернутися і прислухатися до отцівських вказівок нашого блаженного.**
3. Актуальна ситуація: **чи ми виконуємо поставлену перед нами Митрополитом Андреем мету?** Яке тепер наше місце в УГКЦ, і яким би воно бачилося в майбутньому?
4. Вимоги Церкви: якими нас хоче бачити Вселенська Церква? (вивчення і обговорення *Декрету про відновлення монашого життя, Кодексу Канонів Східних Церков, Апостольського*

⁴² ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, спр. 325, док. 1-9.

⁴³ ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, док. 25-33.

листа *Світло Сходу* та всіх інших документів, в яких є мова про монахів Східних Католицьких Церков)

5. Ознайомлення з найновішими дослідженнями про студійське чернецтво часів преп. Теодора Студита та про слов'янське чернецтво (ці дослідження, порівняно з часом Митрополита Андрея і бл. Климентія, пішли далеко вперед).
6. Вважаю доцільним ознайомитися з досвідом найкращих монастирів РПЦ та монастирів Афону (наші відновителі не мали такої можливості, яку ми маємо тепер).
7. Поряд з цим вважаю корисним запізнання з досвідом тих венедиктинських монастирів, які зберегли традицію, з якої черпав також бл. Климентій. На мою думку, важливим буде проаналізувати, що із запозиченого суперечить нашій традиції, а з чого можна скористати і продовжувати плекати.
8. Достосування *Загального Типікону* до вимог *Кодексу Канонів Східних Церков*.
9. Структурна реорганізація наших монастирів.

Цей пункт хочу обґрунтувати словами бл. Климентія з послання до наших монастирів у 1937 р., яке він написав після аудієнції у Римського Архієрея: *“Між іншим, Святіший Отець запитав мене, скільки маємо домів. Я подав число, притім завважив, що на будуче будемо змагати до того, як це новий Устав поручає, щоб поступенно переміняти малі станиці (як, напр., парохіяльні дома) на повні і більші монастирі, а там, де такої зміни не далось б зробити, будемо такі монастирі аж зивати. Святіший Отець дуже похвалили таку постанову та сильно-сильно перестерігали, і то дуже мудрими словами, щоб лишень до того братися, що зможемо на правду добре довершити, і то ж не якнайбільше, але якнайліпше. У найближчому, отже, часі нас чекає якась немов перестройка: будемо змагати до того, щоб було менше число наших громад, але щоб вони були повні і сильні. Тобто, щоб могли жити вповні монастирським життям”*⁴⁴. Цей погляд о. Климентія,

⁴⁴ Ігумен Климентій, *До всіх чесних іноків і моїх найдорожчих отців і братів, що по студійському уставові живуть в Уневі та по інших*

підтверджений авторитетом Папи, виразно свідчить про плани певної реформи вже існуючих монастирів. Наші відновителі не боялися змін, якщо вони торкалися добра і спасіння братії. На жаль, прихід комуністів, війна і переслідування не дозволили нашим відновителям її здійснити. Однак, варто тепер проаналізувати, про яку реформу їм йшлося.

Вся справа віднови студійського чернецтва нашими попередниками відбувалася під натхненням Святого Духа. Вони постійно були відкриті на Його дію, тому в баченнях Митрополита чи о. Климентія можна прослідкувати певну еволюцію їх поглядів про розвиток нашого чернецтва, яка особливо проглядається в трьох наших Типіконах: Скнилівському, Унівському і останньому – Загальному Типіконі. Митрополит Андрей, бл. Климентій та інші наші попередники, які пережили страшні часи підпілля, передавши нам цей скарб – чернецтво, зробили все, щоб ми могли його отримати. Тепер на нас лежить відповідальність за його дальший розвиток.

Рим, 22 грудня 2006 р.

наших домах, Прилбичі, 2 серпня 1937 р., в: Архимандрит Климентій (Шептицький), с. 26.

На цей час є помічником економа в монастирях Студійського Уставу. Володіє російською, англійською мовами.

єрм. Мануїл (Пишкович)

Народився 30 жовтня 1980 р. Б. Навчався спочатку у Дрогобицькій, а потім – Львівській Духовній семінарії. 08.09.2000 р. Б. вступив у число ченців Святоуспенської Унівської Лаври Студійського Уставу. 02.10.2005 р. Б. пострижений у Малу схиму. Невдовзі рукоположений у єродиякона (21.11.2005) та єромонаха (11.09.2006). Секретар Ігумена Унівської Лаври з 15.12.2005 р. Б. Теж виконував обов'язки помічника економа монастирів студійських (01.06.2006-10.07.2007). Спеціаліст богослов'я. Дипломна робота на тему “Монашество у законодавстві Вселенської Церкви на Сході (І тисячоліття)”. Написав книгу “Історія Свято-Успенської Лаври і студійського монашества” у 2005 р. Б.

єрм. Онуфрій (Кіндратишин)

Народився у 1977 у м. Бориславі Львівської обл., там отримав початкову освіту. У 1995 р., по закінченні гуманітарно-теологічного Ліцею ім. блаженного Климентія Шептицького, вступив до Святоуспенської Унівської Лаври, де у 1999 р. прийняв постриг у Малу схиму. Навчався у Львівській Духовній Семінарії, у 2004 р. став священником.

Наукова праця з літургічного богослов'я: *Способи виконання псалмів у християнському богослуженні Єгипту в IV ст. на основі згадок про псалмостів у творах св. Атанасія Олександрійського.*

єрм. Теодор (Мартинюк)

Народився 1 лютого 1974 р. у с. Дора на Гуцульщині. У 1989 р. закінчив Яремчанську восьмирічну школу № 1, у тому ж році розпочав навчання у Кременецькому педагогічному коледжі ім. Т. Шевченка на факультеті праці і креслення, який закінчив у 1993 р. із дипломом вчитель праці, креслення та гуртків декоративного-прикладного мистецтва. У 1993 р. вступив до Святоуспенської Унівської Лаври. З 1994 р. по 2001 р. навчався у Люблінському Католицькому Університеті. Отримав диплом магістра богослов'я. 2001-2003 – економ Святоуспенської Унівської Лаври. 2003-2005 – настоятель Святомихайлівського монастиря у Львові. З 2005 р. студент Папського Східного Інституту, факультет канонічного права.

ЗМІСТ

СВЯТОУСПЕНСЬКА УНІВСЬКА ЛАВРА

Конференція: “Студійське монашество”

28 грудня 2006 р. Б.

Вступне слово єрм. Венедикта	9
<i>єрм. Йона.</i> Монашество в часах св. Теодора Студита	12
<i>єрм. Мануїл.</i> Монашество КиєвоПечерської лаври: рання доба	31
<i>єрм. Теодор.</i> Відновлення студійського чернецтва слугою Божим митрополитом Андреем і блаж. свщмуч. Климентієм	41
<i>єрм. Онуфрій.</i> “Монашество в документах Церкви”	59

СВЯТОУСПЕНСЬКА УНІВСЬКА ЛАВРА

Конференція “Монаша спільнота”

27 грудня 2007 р. Б.

Вступне слово єрм. Венедикта	87
Слово Блаженнішого Кир Любомира.....	91
Відповіді Блаженнішого Кир Любомира на запитання	105
<i>єрм. Лука.</i> Розуміння спільноти у монашій традиції.....	111
<i>єрм. Мануїл.</i> Монаша спільнота згідно з нашим Типіконом	121
Про доповідачів	125

СТУДІЙСЬКЕ МОНАШЕСТВО
Матеріали конференцій

Літературний редактор
Наталія Львів

Художній редактор
Роман Скиба

Технічний редактор
Надія Стахур

Підписано до друку 18.09.2008 р. Формат 60x84/16.
Папір офс. Гарнітура PetersburgТТ. Друк на ризографі.
Ум. друк. арк. 7,4. Ум. фарбовідб. 7,6. Обл.-вид. арк. 5,9.
Наклад 300 прим. Зам. 0006

Видавництво «Свічадо»
79008, а/с 808, вул. Винниченка, 22, м. Львів,
тел. (032) 297-16-33, 274-23-09
e-mail: post@svichado.com
url: www.svichado.com